

İLÂHIYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHIYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
YILDA BİR ÇIKARILIR

1964

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ . 1964

Yıl: 1964

Cilt: XII

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ TARAFINDAN
YILDA BİR ÇIKARILIR

1964

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASİMEVİ . 1964

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
Ord. Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN	: <i>L'İslam en face du Problème Orient et Occident</i> 1
" " " " "	: <i>Şark-Garp Problemi karşısında İslâmiyet</i> 21
Hıfzırrahman RAŞİT ÖYMEN	: <i>İslâmiyette Öğretim ve Eğitim hareketleri</i> 35
Doç. Dr. İbrahim AGÂH ÇUBUKÇU	: <i>İhvân As-Safâ ve Ahlâk Görüşüleri</i> 43
" " " " "	: <i>Mutezile ve Akal Meselesi</i> 51
Osman KESKİOĞLU	: <i>Mûsa Cârullah</i> 63
Prof. Dr. BERNARD LEWIS	: <i>Orta Şarkın Tarihi Hüviyeti</i> 75
Prof. Dr. Mehmet TAPLAMACIOĞLU	: <i>Bazı İslâm bilginlerinin toplum görüşleri</i> 83
Prof. Dr. Kâmran BİRAND	: <i>Existentialisme Üzerine II</i> 100
Prof. Dr. Zübeyr SİDDİKÎ	: <i>İslâm Hukukunda Hadis'in Yeri Çeviren</i> : Dr. M. Esad KILICER 113
ALY MAZEHERİ	: <i>Müslüman Ortaçağda Eğitim ve Öğretim</i> : <i>Çeviren Asis. Dr. Bahriye ÜÇOK</i> . 119
İbrahim AGÂH ÇUBUKÇU	: <i>Prof. Necatî Lûgal ve Eserleri</i> 129
Ord. Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN	: <i>Rıfkı Melûl Meriç</i> 135
" " " " "	: <i>Prof. Dr. Kâmran Birand</i> 139
Prof. M. Tayyib OKIÇ	: <i>Saraybosna Gazi Husrev Beğ Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu</i> 143
" " " " "	: <i>İslâm Hukukunda Muhakeme Usulüne Dair Bir Eser</i> 153
Doç. Dr. İ. TUNALI	: <i>Felsefenin Işığında Modern Resim I.</i> : <i>Impressionism</i> 155
N. ÖNER	: <i>Abdülkadir Erener</i> 158
Asis. Esat COŞAR	: <i>Behçetü'l-Hadâ'ik'in Yeni Bir Nüshası</i> . 159

RIFKI MELÛL MERİÇ

(1901 - 1964)

Fakültemiz bu yıl üst üste üç değerli öğretim üyesini kaybetti. Bunlardan birincisi Fakültenin kuruluşundan iki yıl sonra öğretim üyeliğine tayin edilerek üç yıl öncesine kadar bu vazifede bulunmuş olan Rıfki Melûl Meriç'tir. Profesör Kâmran Birand ve profesör Necatî Lûgal'in anî vefatları bu yarayı büsbütün derinleştirdi. Necatî Lûgal'in hal tercümesini ve eserlerini doçent İbrahim Çubukçu yazdığı için, ben yalnız eski arkadaşım Rıfki Melûl ile talebem Kâmran Birand'dan bahs etmeyi vazife bildim.

Rıfki, Mütareke'nin karanlık yıllarında İstanbul sokaklarını kendisine teselli arkadaşı yapmış genç bir edebiyatçı zümrenin başında idi. O sırada o Tıbbiyede ben Mülkiyede idik. Fakat edebiyat ve tarihimize karşı ilgi bizi birbirimize yaklaştırıyordu. O zaman bu zaman (galiba 45 yıl geçti) aramızdaki dostluk bir an gevşemedi. Vakûr, ciddî, inatçı mizacı kendisini mağrur ve münzevî gibi gösteriyordu. Halbuki o herkesten çok cemiyet adamı idi. Belki ölümünü erkenleştiren sebep te bu mizacı olmuştur. Sağ demez, hasta demez insanlar arasına koşardı. İş hayatı, kahve, ev, heryer onun sohbetleri için vesileydi. Sağlam bir hafıza, bol bilgi, hele gündelik hayatın inceliklerine inen bir arşiv hafızası bitmez tükenmez konuşmalarının kaynağı idi. Filozof saçları ile, zeki alnı ile, benzeri olmayan bir tip halinde İstanbul'un bütün semtlerince tanınırdı. Buruk bir tadı olan hicvinde insan her devri yaşayabilirdi. Baş eğmeyen karakteri, tabiat'ın ve insanların rağmına bir hayat sürmeye onu götürmeseydi, zengin "dağarcığı"ndan bugün elimizde kalanlardan çok, daha pek çok eser alabilirdik.

Rıfki Melûl Meriç, 1901 yılında Dedeoğaç'a bağlı Ferecik'te doğmuştur. Asıl adı Süleyman Rıfki'dir. Melûl mahlesini şiire başladıktan sonra almıştır. Babası saatçi Mehmet Ali efendidir. Ailesi, Balkan savaşı yüzünden memleketini bırakmak zorunda kalmış; önce Edirne'ye, oradan İstanbul'a gelerek Kadırga mahallesine yerleşmişti. Rıfkının gençlik yılları babasının bu mahalledeki evinde geçti. Rıfki ailesile İstanbul'a yerleşinceye kadar Edirne'de İdadî'nin ikinci sınıfını okumuş bulunuyordu. Yerleştikten sonra önce İstanbul İdadî'sine girdi, oradan "Menba-ül-irfan" özel idadî'sine geçti ve orta öğrenimini orada bitirdi. Bu öğrenim devresi içinde Edirne'de hoca bulunan dayısının, yetişmesi üzerinde tesiri olmuştur.

Rıfki, 1917'de Tıp Fakültesine girdi. (O zaman Haydarpaşada bulunan Tıbbiye'ye) ve orada dört sene okudu. Öğrenciliği sırasında (ki mütareke yıllarına rastlıyordu) mezun olduğu "Menba-ül-irfan" idadî'sine türkçe ve daha sonra mantık öğretmeni tayin edildi. Aynı yıllarda bir aralık Aksarayda bir ana okulu açtı. Aktör Muammer Karaca ve İstanbul Ticaret lisesi öğretmenlerinden Şaban bey İdadî'de Rıfki Melûl'ün talebelerinden idi. Bu yıllarda Rıfki Melûl'de edebiyat ve tarih ilgisinin tıp öğrenimine üstün geldiği, bir yandan İstanbul kütüphanelerinde bu konularda çalışmalara girdiği, bir yandan da öğretim işine kendini verdiği görülüyor. Aynı yıllarda Rıfki şiirle, başlıca Divan şiiri ile uğraşıyor, ve Melûl mahlasını kullandığı gazeller ve kasideler yazıyordu.

Rıfki Melûl babasının vefatından sonra Tıp Fakültesini bıraktı. İki yıl kadar Yüksek Ticaret okuluna devam etti. Fakat burası da mizacına, uğraştığı işlere uygun olmadığı için

Edebiyat Fakültesine girdi ve oradan mezun oldu. 1928 de Ankarada Etnografya müzesine tayin edildi. Aynı yıl Ankara Erkek Lisesinde türkçe öğretmenini oldu. Bu sırada evlendi. Öğretmenliği yanında ayrıca "Hakimiyeti Milliye" gazetesinde tashih işlerine bakıyordu. İlk şiir mecmuası olan "İnkıraz"ı yine bu yıl içinde yayınladı. Fakat bu yorucu şeylerde ezildiğini hissediyordu. Kütahya lisesi ve Kütahya kız orta okulu türkçe öğretmenliğine tayin edildi. Sonraki meslek hayatını tayin edecek olan arşiv ve kitâbe çalışmalarına bu sırada başlamıştı. Hayatının bu safhasına ait intibalarını Türkiyat Enstitüsü müdürü Tevfik Celis, Abdül-Bâki Gölpınarlı'ya ve başka dostlarına yazdığı uzun mektuplarda anlatmakta idi. Göçebe türklerin hayatını inceleme merakı Kütahya'da canlandı. Bunun için hem kütüphanelerde, Evkaf idarelerinin şer'iyye sicillerinde çalışmak, hem de müşahedeler yapmak gerektiğini biliyordu. Eski türk-osmanlı yazılarının bütün nevelerle uğraşması sonradan vereceği dersler için gereken bilgiyi almasını sağladı. Fakat Kütahya'da uzun müddet kalamadı. Vazifesi buradan Akşehir orta okuluna nakledildi. Kitabelerle meşgul olması da Akşehirde başladı. Daha sonra Adana lisesine türkçe öğretmenini oldu ve lise müdürü Cevdet Izrap'a idarî işlerde yardımcılık etti.

Edebiyat Fakültesini 1927 de bitirmiş olmasına rağmen tezli imtihana girişi hayli gecikmiş olan Rıfki Melûl, ancak Adanada öğretmen iken şâir Nesimî'ye dair tezini verdi. Rahmetli Sadettin Nüzhet, rahmetli Mesut Cemil, Ruşen Kam aynı yıl kendisile imtihana girenler arasında idi. Nihayet öğretmenliği İstanbul'a nakl edildi. Kasımpaşa, Beyoğlu erkek orta okulu, Beyoğlu kız orta okulu, özel Hayriye lisesi türkçe ve edebiyat öğretmenliğinde bulundu. 1945 yılında İstanbul erkek lisesine edebiyat öğretmenini oldu. Bu sırada ikinci defa evlendi. Aynı yıl (1940) Türk Tarih Kurumu tarafından İstanbul bölgesi kitabeleri derleme başkanlığına getirildi. Bu işi 1944 yılına kadar devam etti ve bu sırada İstanbul bütün tarihî mezar taşlarının fotoğraflarını çekti ve kitabelerini tesbit etti. Aynı yıllarda "İnsan" dergisinde tarihî eserlerimizde yapılan tahripleri bol misaller ve kanıtlarla tesbit eden bir seri makale yayınladı. 1941 yılında ek görev olarak İstanbul üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Osmanlıca ve eski yazılar öğretim görevliliğine tayin edildi. Bu vazifesi 1945 yılına kadar devam etti. 1951 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Güzel Sanatlar Akademisi Türk sanatı tarihi öğretmenliğine tayin edildi. Yine aynı yıl ek görev olarak Ankara üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Paleografî ve klâsik türkçe metinler öğretim görevlisi oldu. Uzun müddet İstanbulla Ankara arasında devamlı seyahatlerle bu iki vazifeyi aynı zamanda yapmaya çalıştı. 1960 da Ankaradaki vazifesinden ayrıldı. Divanî, kırma, celî, v.b... gibi okunması çok güç ve bileni pek az olan bu konudaki devamlı tecrübeleri gördüğü işi bilhassa değerlendireyordu.

Vazifesini İstanbul'a hasr ettikten sonra Güzel Sanatlar Akademisinde bir Türk Sanatı Enstitüsü kurdu ve bu Enstitü adına bir Yıllık yayınlamağa başladı. Ne yazık ki bu Yıllık'ın ancak birinci cildini çıkarabildi. Son kışın şiddetle hüküm sürdüğü aylarda Sanat Tarihi Enstitüsü kongresi ve eski eserleri koruma kurulu toplantıları dolayısıyla sık sık Ankaraya geliyordu. Bunlardan birisinde kendisini çok yorgun gördüğüm için üzül müştüm. "Gelmemeliydi" diye düşündüm. Fakat o gelmeden duramazdı. Bu işler olmadan yaşayamazdı. Ömrünün sonuna kadar en sevdiği işlerin içinde didinerek yaşadı. 22 Ocak 1964 de Arnavutköyde hayata gözlerini kapadı ve Rumelihisardaki en sevdiği Yahya Kemal'in yakınına defn edildi.

Rıfki Melûl öğretim çalışmaları dışında tüzel kişiliği olan bir çok Kurumlarda başkan, üye veya genel sekreter olarak çalışmıştır. İstanbul Fetih Derneği ve İstanbul Enstitüsü, İlahiyat Fakültesi Türk-İslâm Sanatları Enstitüsü, aynı Fakülte İslâm ilimleri Enstitüsü, Eski Eserleri Koruma Cemiyeti bunlardandır. 1956'da bir Ankara Enstitüsü kurma teşeb-

büsüne girişmiştir. Ayrıca Millî Eğitim Bakanlığınca bir Arşiv Yüksek Okulunun açılması için Tevfik İleri'den İbrahim Öktem'e kadar birçok Bakanlar nezdinde teşebbüse girişti, fakat bir sonuç elde edemedi. Tevfik İleri tarafından Türk kültür eserleri komisyonuna çağrılmış ve orada da bazı tekliflerde bulunmuştur. Rifki Melûl Fakültemizdeki Türk-İslâm Sanatları Enstitüsünün kuruluşunda Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin'e yardım ettiği gibi Ankarada toplanan Türk-İslâm sanatları milletler arası kongresinin genel sekreteri olarak hazırlık çalışmalarında bulunmuş fakat sonradan bu vazifesini bırakmıştır.

Rifki Melûl'ün yayınlanmış kitapları: İnkıraz (şiiirler, 1928), Akşehir kitabeleri ve mezar taşları (1935), Türk tezyinî sanatları: Yazı sanatı (1937), Rubaiyyat-ı Melûl (tarafımdan yapılmış şerhi ile birlikte yayınlanmıştır. 1951), Türk nakış sanatı tarihi araştırmaları (1954), Hicri 1131 tarihli sanatkârlar manzum tezkiyesi (1956), Türk Sanatı Yıllığı (Birinci cilt, 1962) dir.

Mimar Sinan hakkındaki büyük kitabı daha 1935 yıllarında basılmaya başlanmış geniş kıt'ada on formaya varmış olduğu halde, yazarın hayatındaki devamlı hareketlilik baskıyı tamamlamasına engel olmuştu. Bu kitabın içinde Mimar Sinan'ın hayatına dair bütün manzum mensur eski kaynakları neşretmekte olduğu gibi, mimar Sinan'ın eserlerine dair tafsilâtlı bir cetvel koyuyordu. Kitabın yazılışı bitmek üzere olduğu halde baskının yarıda kalışı acınacak bir şeydir. Varislerinden müsveddelerin aranarak baskısının tamamlanması ile Üniversite, Güzel sanatlar Akademisi veya Tarih Kurumunun ilgilenmeleri beklenir. Rifki Melûl ayrıca Enkaz ve Rubaiyyat-ı Melûl adlı iki şiiir kitabı neşr etmek üzere idi. Eğer bu şiiirler toplanmış bulunuyorsa, onların yayınlanması ile de edebiyatçılarımızın ilgilenmeleri yerinde olur.

Rifki Melûl Meriç, eski yazılar, kitâbeler ve metinlerin eşsiz bir üstadı idi; yetiştirdiklerinden kaç kişi varsa onun yolunda devam etmelerini, yeri doldurulması hayli güç olan bu zatın izinden gitmelerini candan dileriz.

Hilmi Ziya ÜLKEN